

VOLKAN KARAGÖZLÜ**

Tazarru'-nâme'nin Söz Düzeni -II-*

Word Order of Tazarru'-nâme -II-

Ö Z E T

Klasik Türk nesir edebiyatında ayrı bir yeri olan Tazarru'-nâme Sinan Paşa'nın hayatının son döneminde kaleme aldığı üç Türkçe eserinden ilkidir. Nesir edebiyatımız söz konusu edilirken adından bahsedilmeden geçilemeyecek olan çalışma, kaynakların estetik nesrin en önemli ürünü olarak ifade ettiği bir eserdir. Tazarru'-nâme ahlâkî, didaktik, aynı zamanda tarikat ve tasavvuf yolunun hakikatlerini öğreten bir eser olmanın yanında bu konuların anlatılış biçimi yönüyle de pek çok eserden farklı özelliklere sahiptir. Çalışmanın ilk makalesinde eseri farklı kılan özelliklerden birinin onun anlatım biçimi olduğu, eseri oluşturan söz düzeninin ikili (simetrik) yapısı üzerinde durulmuştu. Tazarru'-nâme'nin baştan sona simetrik yapılarla yazıldığı ve yapıların çeşitleri ve nitelikleri ele alınmıştı. Bir önceki çalışmada yapıların esere katkıları ve onu değerli kılan yönlerine vurgu yapıldı¹. Bu yazıda ise Tazarru'-nâme'yi oluşturan yapıların eseri sanatsal yönden güçlü kılan özellikleri tespit edilip bu yapıların nesir cümlelerini şiirsel öğelerle nasıl donattığı açıklanmaya çalışılacaktır. Estetik nesir ürünleri incelendiğinde şiir ile nesir cümleleri arasındaki farkın gittikçe azaldığı gözlenmektedir. Şiire ait birçok özellik, şiir araçları vastasıyla nesir cümlelerine aktarılır. Tazarru'-nâme'de kullanılan simetrik yapılar, şiirsel özelliklerin esere aktarılmasında bir araç görevindedir. Eserin anlatımındaki estetik düzey bu simetrik yapılarla eserde var olabilmislerdir. Bu bakımdan eseri oluşturan simetrik yapıların özelliklerinin tespit edilmesi aynı zamanda şiirsel özelliklerin esere nasıl aktarıldığının bulunmasına ve eserin sanat yönünün ortaya konmasına da yardımcı olacaktır.

Çalışmada ele alınan konu Sinan Paşa ve Tazarru'-nâme'ye has olmayıp estetik nesir kapsamına giren edebiyat ürünlerinde de bu tür kullanımlar bulunmaktadır. Bu yüzden çalışmada ulaşılan sonuçların aynı zamanda estetik

A B S T R A C T

Tazarru'-nâme is the first book of three Turkish works, Sinan Pasha wrote up in the last period of his life, has a distinct place in classical Turkish prose literature. While we are talking about prose literature it is a work that can not be passed without mentioning, expressed by sources as the most important product of aesthetic prose. It is a moral, didactic book at the same time teaches the truths of the religious order and mystic way. It has a different style than many works when these subjects is mentioning. In the first article of the study, it was emphasized that one of the different characteristics of the work is, its form of expression, and the dual (symmetrical) structure of the composition. Tazarru'-nâme was written from the beginning to the end with symmetrical construction, and the types and qualities of the structure were discussed. Contribution of symmetrical structures and structure aspects that make the book worthwhile were emphasized with previous article. In this paper the symmetrical structures of Tazarru'-nâme are determined by their powerful artistic features, and it will be attempted to explain how these structures furnish the prose with poetic elements. When the product of aesthetic prose are examined, it is observed that the differences between poetry and prose is gradually decreasing. Many features of poetry are transmitted to prose through poetry tools. The symmetrical constructions used in Tazarru'-nâme are a vehicle for transferring poetic features. The aesthetic level of the expression of the book has existed in with these symmetrical constructions. In this regard, to determine the characteristics of symmetric structures of work also will help to have transferred to trace how the poetic features. It will also help to reveal the artistic direction of the work.

The issue covered in the study is not unique to Sinan Pasha and Tazarru'-nâme. There are also such uses in

* Makalenin Geliş Tarihi: 11.02.2017/ Kabul Tarihi: 21.04.2017

** Yrd. Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (volkankaragozlu@neusehir.edu.tr).

¹ Karagözlü, Volkan (2016) "Tazarru'-nâme'nin Söz Düzeni -I-" *DEV Dergisi*, 16, 177-194.

nesrin üslup özelliklerinin bir kısmını karşılayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca ortaya konan simetrik ölçütler simetrisinin güzel ile olan ilişkisi kapsamında eserin beğenilmesinin üslup düzeyindeki yansımaları olarak da görülebilir.

literary products that fall within the scope of aesthetic prose. Therefore, it is thought that the results obtained in the study can cover a part of the features of aesthetic prose style. Furthermore, the symmetric criteria set forth can also be seen as the reflections of the likeness of the work within the context of the relation of symmetry with the beautiful.

ANAHTAR KELİMELER

Sinan Paşa, Tazarru'-nâme, üslup, simetri, simetrik yapı, söz düzeni

KEYWORDS

Sinan Pasha, Tazarru'-nâme, style, symmetry, symmetric structure, word order

Giriş

Dilin şiirsel-sanatsal işleviyle ele alındığı edebiyat eserlerinde mecazlı anlatım, sanatsal söyleyiş yolları, çağrışım imkanları kullanılarak dilin estetik yönü ön plana çıkarılır. Daha çok şiirde görülen bu özellikler şiirsel unsurların aktarılmasıyla konuşma dilinde de kendini gösterebilmektedir. Söz sanatları vasıtasıyla özellikle atasözleri ve deyimlerde, sözün etkisini artırmak, hatırdı kalıcılığı sağlamak, az sözle yoğun anlatıma ulaşabilmek için ritim, ölçü, uyak gibi şiir unsurlarına rastlanmaktadır. “Oldu **olacak** kırıldı **nacak**.”, “Yediğim **soğan** olsun, sardığım **civan** olsun”, “Allahtan **sıksa**, ne yapsın **muska**” (Aksan 1993: 136, 145), örneklerinde atasözü ve deyimlerin iki eşit parçadan meydana gelmesi ve bu parçaların sonunda ses birliği olan kelimelerin kullanılması (seci), ses yinelemeleri (aliterasyon), ölçü ve ritmi oluşturmuştur. Estetik nesirde ise şiir araçlarının nesir cümlelerinde kullanımı çok daha karmaşık bir yapı arz etmektedir. Birbiriyle çeşitli yönlerden uyumlu iki yapının (simetrik yapı) bir araya getirilmesi pek çok şiir aracının da nesir diline girmesini sağlamıştır. Özellikle estetik nesirde bu uyum gözlenebilir ölçüdedir. Estetik nesirde dengeli ve uyumlu olarak bir araya getirilen söz grupları, cümleler birtakım ilgileri/ilişkileri de ortaya çıkarmaktadır. Aynı söz dizimi ile bir araya getirilen iki cümlede, cümlelerin yapıları, bu yapıya bağlı olarak cümle türleri, cümledeki öğeler ve öge sayıları, cümlede kullanılan söz grupları, söz gruplarının sayısı, kelimeler, kelimelerin sayısı, türü çoğunlukla eşit olmaktadır. Estetik nesirde bu tür eşitliklerin yanında kelimelerin hece sayıları da çoğunlukla aynı olmaktadır. Gündelik dilde bile eşit uzunlukta, aynı tonlama ile söylenen iki ibare insan hafızasında beğenilen, hoş bir etki bırakır. Böylelikle aynı uzunluktaki bölümlerin bir arada bulunması sonucunda ritim nesir cümlelerinde ortaya çıkmış olur. Nesirde kullanılan seciler ise şiirdeki kafiye ve redifin işlevini görmektedir. Aynı

kökenden gelen kelimelerin birlikte kullanılması ritmi oluştururken, bu ritme destek veren seci ile de ahenk ortaya çıkarılmaktadır. Cümledeki Arapça kelimelerin aynı vezinde kullanımları, Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler cümlelerdeki ahengi kuvvetlendiren unsurlardır. Cinas, iştikak, aliterasyon gibi kelimelerin sesini yansıtan söz sanatlarının kullanılması ile de ses uyumları meydana gelmektedir. Böylece klasik anlamda şiiri nesirden ayıran özellikler ölçü, ritim, kafiye, ses tekrarları nesir cümlesine aktarılmış olur. Yukarıda örnek olarak verilen atasözleri ve deyimlerin birinci cümle ile ikinci cümlesi arasında bu çeşit ilişkiler mevcuttur. Nesir cümlelerinin, birbiriyle dengeli, uyumlu biçimde kullanımını cümlelerde şiirselliği doğurmuştur. Bir başka deyişle şiire yaklaşan, ondaki araçları kullanan nesir cümleleri estetik ifade biçimlerine dönüşmüştür.

Antik çağdan itibaren sanat eserlerinde hoşça giden ve beğenilenin orantı ve simetri yoluyla oluşturulması, sanat eserinin güzel olmasını doğurmuştur. İster doğa yapıtları olsun isterse sanat yapıtları olsun onları güzel kılan ilke içerikleri değil, formlarıdır. Bu formların birbirinin yansıması olacak iki yarıma ayrılmış biçimi simetriyi meydana getirmektedir. Onda üyelerin bölünmesi, denge, tekrar gibi düzen elemanları birleşir. "Simetri doğanın temel yasasıdır². Simetrinin hoşça gitmesi, simetrik biçimlerin güzel olarak değerlendirilmesi, bütün bunların insan türünde kökleşmesinin nedenidir (O. Sterzinger, akt: Tunalı 2012: 216). *Tazarrû'-nâme'*nin tamamı simetrik yapılarla yazıldığı için simetrik yapıların kullanım özelliklerinin belirlenmesi ve bunların eseri sanat değeri bakımından hangi niteliklerle donattığının ortaya konması gerekmektedir. Böylelikle eseri sanat yönünden güçlü kılan öğelerin tespiti yanında eseri beğeni bakımından da değerli kılan ölçütler belirlenmiş olacaktır. Bu yüzden eserdeki simetri ölçütlerinin belirlenmesi sadece tasviri biçimde eserdeki niteliklerin açıklanması olarak görülmemelidir. Bu ölçütler, eserin estetik yönden güçlü olmasını sağlayan özellikler, dolayısıyla eserin beğenilmesi hakkında bilgi verecek unsurlardır. Ayrıca bu ölçütlerin ortaya çıkarılıp değerlendirilmesinin *Tazarrû'-nâme'*yi diğer eserlerden ayıran özellikler hakkında fikir verici olabileceği düşünülmektedir.

² Klasik Türk edebiyatında tarsi, muvazane, murassa, tevâzün, tenâzur, teşâbüh, mütevâzin kavramlarıyla ifadesini bulan sanatlar simetriyi oluşturmaktadır.

1. Tazarru'-nâme'nin Söz Simetrisini Sağlayan Ölçütler

Tazarru'-nâme'nin söz yapısında şiire ait pek çok unsur kullanılmıştır. Özellikle eserin tamamının simetrik yapılarla bir araya getirilmesi şiire ait unsurların eserde görünür olmasını sağlamıştır. Bu yapılar şiire ait özelliklerin nesir cümlelerine aktarmanın yanında nesir cümlelerinin estetik düzeyde var olabilmesine de imkan sağlamıştır.

Aşağıda eserden alıntılarla simetrik ölçütler ve çeşitleri gösterilecektir:

“Kudretüñ esrârı **fezâsına** iki derîçe sem' ü **basar**;

Hikmetüñ envârı **ziyâsından** iki talî'a şems ü **kamer**” (Tulum, 2001: 68) cümle biçiminde kurulan Y-1 yapısı ile oluşturulan fıkrada simetrik kullanımlar şu şekildedir:

1) Her iki cümlelerin söz dizimleri aynıdır. Her iki cümle devrik biçimde kurulmuştur. iki derîçe / iki talî'a yüklemeleri sonda olmadığı için kurallı cümle yoktur.

2) Her iki cümlelerin öğeleri ve öge sayıları aynıdır:

Kudretüñ esrârı fezâsına	iki derîçe	sem' ü basar;
<i>yer tamlayıcısı</i>	<i>yüklem</i>	<i>özne</i>
Hikmetüñ envârı ziyâsından	iki talî'a	şems ü kamer

3) Her iki cümlelerin türü de aynıdır. Cümleler, isim cümlesi olarak kurulmuştur.

4) Cümlelerde tek yüklem bulunduğu için, cümleler basit yapıdır.

5) Öğeleri oluşturan söz grupları aynıdır. Birinci cümlede yer tamlayıcısı, Türkçe isim tamlaması biçiminde oluşturulmuştur. İkinci cümlede de yer tamlayıcısı Türkçe isim tamlaması biçiminde kurulmuştur. Yüklemelerin ve öznelerin kurulum biçimleri de simetriktir. Yüklemeler sayı sıfatı ile kurulmuş Türkçe sıfat tamlaması, özneler ise Farsça atf tamlamaları ile oluşturulmuştur. Bu denklik ölçütü *Tazarru'-nâme'de* cümlelerin pek çoğunda görülmektedir. Birinci cümlede hangi tamlama varsa ikinci cümlede aynı tamlama ile aynı cümle ögesi oluşturulmuştur.

Kudret-**üñ** esrâr-**ı** fezâ-**sına** / Hikmet-**üñ** envâr-**ı** ziyâ-**sından**: Yer tamlayıcısı zincirleme isim tamlaması biçiminde,

iki derîçe / iki talî'a: Yükleme Türkçe sıfat tamlaması biçiminde, sem' ü basar / şems ü kamer: Özne, Farsça atf tamlaması biçiminde kurulmuş.

6) Öğeleri oluşturan söz gruplarının kelime sayısı eşittir: Alıntılanan örnekte özne ve yükleme ikişer kelimedenden, yer tamlayıcısı ise üçer kelimedenden oluşmuştur.

Kudret	-üñ	esrâr	-ı	fezâ	-s-	-ı-	-n-	-a
Hikmet	-üñ	envâr	-ı	ziyâ	-s-	-ı-	-n-	-dan

7) Öğeleri oluşturan söz grupları simetrik kullanıldığı için söz gruplarının ekli ve eksiz kullanımları da birbirine denktir. Yer tamlayıcısı zincirleme isim tamlamasından oluştuğu için kelimelere getirilen ekler de aynıdır:

Yüklemlerde -dur bildirme eki kullanılmamıştır. Eksiz kullanılan, cümle öğeleri de ayrı bir simetri oluşturmuştur.

8) Cümle öğelerini oluşturan kısımlar aynı zamanda fasılaları da meydana getirmektedir. Fasılaları oluşturan yerlerde ses benzerliği olduğu için secili kullanım görülmektedir. Yükleme (iki derîçe / iki talî'a) mutarraf seci, öznelerde (sem ü basar / şems ü kamer) mütevâzî seci, yer tamlayıcılarında mütevâzî seci kullanılmıştır. Simetrik kullanımların secilerle bir araya getirilmesi, söz uyumlarının dışında ses denkliklerini de ortaya çıkarmaktadır. Fasılaların aynı cümle öğelerine denk gelmeleri, secili kullanımlar, aynı eklerin izdüşümü olduğu cümlelerde aynı yerlerde bulunmaları sesin yoğunluğunu artırmış, ritim ve ahengi güçlendirmiştir. Böylece sadece söz değil ses bakımından da simetrik bir biçimde kurulan cümleler, seslendirildiğinde vezinli şiir okuma izlenimi vermektedir.

9) Cümlelerde kullanılan kelimelerin kökeni de denktir. Örnekte, birinci cümle 7, ikinci cümle 7 olmak üzere toplam 14 kelime kullanılmıştır. Bu kelimelerden 2 tanesi Türkçe (iki) bir tanesi Farsça (derîçe) geri kalan 11 kelime ise Arapça kökenlidir.

Kelimeler de buldukları yerde simetrik olarak kullanılmıştır. Arapça 10 kelime, Arapça kelime ile; Türkçe 2 kelime kendi arasında kullanılmıştır. Kelime kökeni simetrisini bozan tek kullanım Farsça *derîçe* ile Arapça *talî'â* kelimeleridir. Bunlar da secili oldukları için başka bir denklik içindedir.

10) Kelimelerin türleri de denk kullanılmıştır. 14 kelimenin hepsi isim soylu sözcüktür. İki kelimesi cümlede sıfat olarak kullanılmıştır, diğer kelimeler isimdir. Kelime kökeni ile kelime türü bir arada kullanıldığında bu simetri daha belirgin olmaktadır. Aynı dilden gelen ve aynı türe sahip olan kelimelerin cümlelerde aynı yerlerde birbirleriyle kullanılmaları eserin tamamında görülen bir ölçüttür.

11) Kelimelerin aynı sayıda ve pekçoğunun aynı kökende kullanılmasının yanında hece sayıları da eşittir.

Kud-ret-üñ es-râ-rı **fe-zâ-sı-na** i-ki de-rî-çe sem' ü **ba-sar**; Hik-met-üñ en-vâ-rı **zi-yâ-sın-dan** i-ki ta-lî-'a şems ü **ka-mer**.

Her iki cümlede de kelimeler 19'ar hecedir.

12) Söz düzeninin son derece ölçülü olduğu *Tazarru'-nâme'* de simetrik kullanımlar harflere kadar inmektedir. 19'ar heceye sahip olan cümlelerde kelimelerin Arap harfleriyle yazımında harf sayıları, bir kelime hariç, eşittir. Fezâsına-ziyâsından kelimelerinden ziyâ kelimesi -dan ekini aldığı için bir fazla harfe sahiptir: 32/33

Kudretüñ	esrârı	fezâsına	iki	derîçe	sem'	ü	basar
5	6	6 / 7	3	5	3	1	3
Hikmetüñ	envârı	ziyâsından	iki	talî'a	şems	ü	kamer

Kelimelerin eksiz kullanımlarında ise tüm kelimeler eşit harf sayısına sahiptir: 29 Bu ölçüte, 15. yy. eserlerinde görülen yazım birliğinin tam oluşmamasından dolayı mesafeli yaklaşmak gerekir. Fakat eserde pek çok örnekte harf sayısının ya çok az farkla (1-2 harf) fazla olduğu ya da birbirine denk olduğu gözlenmiştir. Eserde pek çok örnekte harf sayıları birbirine eşittir.

13) Eserde ikili yapıda kullanılan kelimelerin ve söz gruplarının hece sayılarının eşit, denk veya yakın olması ve açıklamaya çalıştığımız simetrik ölçütler, onların vezinli yazılmış olduğu izlenimini vermektedir.

*Tazarrû'-nâme'*nin bazı yerlerinde divan şiiri kalıplarına uygun kullanımlar vardır. Bu tür kullanımların üslup özelliği sayılabilmesi için eserin tamamında belli bir kullanım sıklığı içinde olması gerekmektedir. Kanaatimizce vezin izlenimi uyandıran bölümler buraya kadar saydığımız söz simetrisinin sonucunda ortaya çıkmış ve *Tazarrû'-nâme'*nin simetrik yapısının son derece sağlam olduğunu gösteren bir özelliktir. Buna göre ikili yapılardaki simetrik ve denk kullanımlar eserde, divan şiiri ve halk şiirindeki vezinlere benzemeyen, ama bir çeşit vezin izlenimi uyandıran tasarrufların olduğunu göstermektedir.

1	2	3	4	5	6	7
Kudretüñ esrârı fezâsına iki derîçe sem' ü basar;						
- . - /	- - . /	.- .. /	.. /	.-. /	- . /	. -
- . - /	- - . /	.- .- /	.. /	.-. /	- . /	. -
Hikmetüñ envârı ziyâsından iki talî'a şems ü kamer.						

Kelimelerin açık ve kapalı hecelerini göstermek için yapılan işaretlemelerde harf sayılarındaki simetride olduğu gibi sadece -dan eki burada simetriyi bozmuştur. Kelimelerin açık ve kapalı hecelerinin gösterildiği yerlerde aruz tefilelerini hatırlatan kullanımlar vardır. 1. kelimelerin heceleri fâ'ilün (- . -), ikinci kelimelerin heceleri mef'ülü(- - .), üçüncü kelimelerin heceleri mefâ'ilün (. - . -) son söz grubunun heceleri ise müfte'ilün (- . . -) biçimindedir. Bu tür kullanımlara aruz vezni diyemeyeceğimiz gibi, söz gruplarına göre 19 hecenin 10+5+4 biçiminde duraklı okunmasına da hece vezni diyemiyoruz. Yalnız bu kullanımların her iki cümlede bulunması, eserde vezni hatırlatan kullanımların varlığını göstermesi bakımından ilginçtir³.

³ Bu kısımların vezinle ilgili olduğunu gösteren ilginç bir örnek Cenap Şehabettin'in açıklamasıdır: "Veznin en zayıf ve ibtidâî şeklinin Frenklerin paralelizm dedikleri muvâzâttır, bu da birkaç cümle arasındaki tenâzurdan ibarettir, böyle muvâzi cümlelere atasözlerimizde rastlarız." demektedir. Cenap Şehabettin'e göre, Tazarrû'-nâme muvâzât arzeden cümlelerle doludur (Akay 1998: 542).

14) Söz simetrisi *Tazarru'-nâme'*de başka simetrik kullanımları da beraberinde getirmiştir. Örnekte, cümlelerdeki söz sanatları da simetrik bir biçimde oluşturulmuştur. *Sem'* ve *basar* (işitme ve görme) Allah'ın kudretinin iki penceresi, şems ve kamer hikmetinin iki rehberine benzetilmiştir. Benzetmelerin yapı bakımından aynı söz grupları ile oluşturması simetriyi pekiştirmektedir.

15) Bütün bunların ötesinde *Tazarru'-nâme'*de simetrik olan yapıların, kullanımların -ister söz dizimi simetrisi olsun, isterse kelime, ister harf- ilk cümlede nerede kullanılıyorsa ikinci cümlede de aynı yerde kullanılması ayrı bir simetri çeşididir. Alıntılanan örnekte birinci cümledeki ilk kelimesindeki (kudret) simetri ölçütlerinin, ikinci cümlede de aynı sıradaki kelime (hikmet) kullanılması, ikinci kelime ve takip eden kelimelerde de kullanılan simetrik ve denk ölçütlerin aynı sıradaki kelimelerde olması *Tazarru'-nâme'*nin söz simetrisinin ne denli güçlü olduğunu göstermektedir. Bu örnekte 15 simetri ölçütü bulunmaktadır.

“Sen bir zât-ı mükerrermsin ki cümle-i melâyik Âdem'e senüñ 'izzetüñe sücûda gelmiştir, Sen bir rûh-ı mücessemsin ki cemî'-i ervâh âleme senüñ mahabbetüñe vücûda gelmiştir” (Tulum 2001: 258).

Eserde uzun cümlelerde de simetri ölçütlerine rastlanmaktadır:

1) Bir önceki örnekte olduğu gibi her iki cümledeki söz dizimleri aynıdır. Cümlelerin yüklem ve öge sonda olduğu için cümleler kurallıdır.

2) Cümlelerin öğeleri ve öge sayısı eşittir:

Sen bir zât-ı mükerrermsin ki cümle-i melâyik Âdem'e senüñ 'izzetüñe sücûda gelmiştir.

özne yüklem özne y. tamlayıcısı zarf tümleci yüklem

Sen bir rûh-ı mücessemsin ki cemî'-i ervâh âleme senüñ mahabbetüñe vücûda gelmiştir.

özne yüklem özne y. tamlayıcısı zarf tümleci yüklem

Cümlelerin öğeleri özne+yüklem *ki* özne + yer tamlayıcısı + zarf tümleci+yüklem biçimindedir. Hatta yardımcı cümlelerin öge dizilişi de aynıdır. Yardımcı cümlelerin öğeleri özne + yüklem biçimindedir.

3) Cümleler *ki*'li bileşik cümle biçiminde kurulmuştur.

4) Yardımcı cümleler isim cümlesi, temel cümleler fiil cümlesidir.

5) Öğeleri oluşturan söz grupları veya kelimeler simetriktir. Yardımcı cümlelerin özneleri tek kelimedenden oluşmuş ve her ikisi de kişi zamiridir. Yüklemeler ise Farsça sıfat tamlamasına getirilen bir belgisiz sıfatı ile oluşturulmuştur. Temel cümlelerin özneleri Farsça sıfat tamlaması, yer tamlayıcıları tek kelime ile, zarf tümleçleri Türkçe isim tamlaması, yüklemeler ise birleşik fiil biçimindedir.

6) Öğeleri oluşturan söz gruplarında kelime sayıları aynıdır. Yardımcı cümlelerin yüklemi üç kelime, temel cümlelerin özne, zarf tümleci ve yüklemeleri ikişer kelimedenden oluşmuştur.

7) Söz grupları ve cümle öğeleri simetrik kullanıldığı için kelime veya söz gruplarına getirilen ekler de aynıdır.

Sen bir zât-ı mükerrerem-**sin** ki cümle-i melâyik Âdem 'e sen-**ün** 'izzet-**ün**-e sücûd-**a** gel-**miş-tür**,
Sen bir rûh-ı mücessem-**sin** ki cemi'-i ervâh âlem-**e** sen-**ün** mahabbet-**ün**-e vücûd-**a** gel-**miş-tür**.

Cümlelerde dikkati çeken nokta, eklerin de aynı anlamda kullanılmasıdır. Temel cümlelerin zarf tümleci olarak kullanılan senün izzetün-e / senün mahabbetün-e söz grubundaki -e isim durum eki, yönelme anlamının dışında sebep bildirmiştir. Böylece bu ekin cümleye kattığı anlam senin muhabbetin, sevgin için/dolayısıyla, senin izzetin, büyüklüğün için/dolayısıyladır. *Tazarrû'-nâme'*de eklerin söz ve ses simetrisini oluşturmalarının dışında anlama katkısını göstermesi bakımından önemli bir örnektir.

8) Cümle öğelerini oluşturan kısımlar bu örnekte de fasılaları meydana getirmektedir.

Sen bir zât-ı **mükerremsin** ki cümle-i melâyik Âdem 'e senün **'izzetüne sücûda** gelmiştir,
Sen bir rûh-ı **mücessemsin** ki cemi'-i ervâh **âleme** senün **mahabbetüne vücûda** gelmiştir.

Cümlelerin öznelerinin dışında diğer öğeleri oluşturan kelimeler ve söz gruplarının son kelimeleri secili kullanılmıştır. Yardımcı cümlelerin yüklemi mütevâzî seci (*mükerrerem/mücessem*), temel cümlelerin yüklem ve yer tamlayıcısı (*sücûd-vücûd / Âdem-âlem*) mütevâzî seci, zarf tümleci ise (*izzet-mahabbet*) mutarraf seci oluşturmuştur. Secilerin cümlelerde aynı öğelerde, aynı yerlerde olmaları, birinci cümlede bulunan bir kelimenin ikinci cümlede aynı yerde tekrar edilmesi, kelimelere getirilen eklerin cümlelerde aynı yerlerde kullanılmaları, fasılalardan sonra eklerin veya aynı kelimelerin kullanılması eserdeki ses denkliklerini de meydana

getirmiştir. Bir önceki örnekte olduğu gibi söz ve ses simetrisi nesir cümlelerini şiir mısralarına yaklaştırmıştır. *Tazarru'-nâme'* nin genelinde bu tür kullanımlara sıklıkla rastlanmaktadır.

9) Birinci ve ikinci cümlelerde 12'şer kelime kullanılmıştır. Bu kullanımlarda kelimelerin kökenleri aynıdır.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Sen bir zât-ı **mükerremsin** ki cümle-i melâyik **Âdem** 'e senün **'izzetüñe sücûda** gelmiştir

Sen bir rûh-ı **mücessemsin** ki cemî'-i ervâh **âleme** senün **mahabbetüñe vücûda** gelmiştir

sen-sen	bir-bir	zât-rûh	mükerrem-mücessem	ki-ki	cümle- cemî'
<i>Türkçe zamir</i>	<i>Türkçe sıfat</i>	<i>Arapça isim</i>	<i>Arapça sıfat (vezin aynı mufa'al)</i>	<i>Farsça bağlama edatı</i>	<i>Arapça sıfat</i>
Âdem-âlem	senün-senün	izzet-mahabbet	sücûd-vücûd	gelmiştir-gelmiştir	melâyik-ervâh
<i>Arapça isim</i>	<i>Türkçe zamir</i>	<i>Arapça isim</i>	<i>Arapça isim</i>	<i>Türkçe fiil</i>	<i>Arapça isim (çoğul)</i>

10) Kelimelerin türleri de aynıdır. Aynı dilden kelimeler tür bakımından da denk olarak kullanılmıştır. Cümlede Arapça isim ve sıfatlar, Türkçe sıfat, zamir ve fiiller, Farsça bağlama edatları birbirleriyle kullanılmıştır.

11) Karşılıklı gelen 10 kelimedeki 2'sinin hece sayısı diğerine göre bir fazladır. Fazla kelimelerin birinci ve ikinci cümlelerde bulunması cümlelerdeki toplam hece sayısını bozmuştur. 7 numarada kullanılan melâyik-ervâh kelimelerinden melâyik kelimesi bir hece fazla iken, 10 numarada kullanılan izzetüñe-mahabbetüñe kelimelerinden ikinci kelimedeki bir hece fazladır. Yalnız cümlelerin tamamında 12 kelimedeki 30'ar hece bulunmaktadır.

12) Hece sayılarındaki farklılık ve uzun cümle kullanılması sebebiyle harflerin sayısında denk değildir. 8 numarada kullanılan Âdeme-âleme ve 10 numarada kullanılan 'izzetüñe-mahabbetüñe kelimelerinin Arapça yazımlarında *birer harf fazla* kullanılmıştır. Bunun dışında geriye kalan on kelimedeki harf sayısı aynıdır. Bu anlamda % 83 oranda bir denklik mevcuttur. Uzun bir cümlede karşılıklı kullanılan kelime, söz grupları ve cümle öğelerinin harf sayılarının % 100 simetrik olmaması doğaldır.

13) Hece, harf sayılarındaki fazlalıklar hecelerin sayısı ve açıklık kapalılığını da etkilemiştir. Yalnız cümle öğelerini oluşturan söz grupları ve kelimelerin büyük çoğunluğunda hecelerin açıklık veya kapalılığı da simetrik olarak kullanılmıştır. Fazla heceye sahip olan 7 ve 10 numaradaki kelimelerde simetri bozulmuş diğer yerlerde ise heceler simetriktr.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Sen bir zât-ı mükerrerimsin ki cümle-i melâyik Âdem 'e senûñ 'izzetüñe sücûda gelmiştir

- / - / - . / . - - - / . - . . / . - / - . . / . - . / - - -

Sen bir rûh-ı mücessemisin ki cemî'-i ervâh âleme senûñ mahabbetüñe vücûda gelmiştir

- / - / - . / . - - - / . - . . / . - / - . . / . - . / - - -

cümle-i melâyik ve *cemî'-i ervâh* söz grupları hem hece sayısı bakımından hem de hecelerin açıklığı kapalılığı bakımından cümlelerdeki denklige tamamiyla uymamaktadır. Simetriye uymayan 'izzetüñe ve mahabbetüñe kelimelerinde ise ikinci kelimenin ma- hecesindeki bir fazla açık hecenin dışında kelimelerin heceleri açıklık kapalılık yönüyle aynıdır.

14) Söz sanatları kullanılmadığı için cümleleri bu ölçüte göre değerlendiremiyoruz.

15) Simetrik ölçütlerin cümlelerde aynı sıradaki kelimelerde arka kaya kullanılması da başka bir simetridir. *Tazarru'-nâme'*de simetrisinin olduğu yerlerde sıklıkla görülen bir kullanımdır. İlk cümlede birinci kelimedede hangi denklik ölçütü var ise ikinci cümlede aynı sıradaki kelimedede de aynı denklik ölçütü/ölçütleri görülmektedir⁴.

2. Söz Simetrisini Sağlayan Ölçütlerin Estetik Kullanımı

*Tazarru'-nâme'*nin baştan sona ikili simetrik yapılarla bir arada olması ve bu simetrik yapıların yukarıda sayılan ölçütlerle bir araya getirilmesi

⁴ Eserde bu denkliklerin yanında Arapça kelimelerin vezinleri ve tekil çoğul olarak kullanılmaları aynıdır. Ayrıca eserde aynı yapıdaki kelimelerin, soyut, somut ve eksiz kelimelerin birbirleriyle kullanılmaları denkli ölçütlerinin sayısını 20'ye çıkarmıştır. Eserdeki simetri ölçütleri incelenirken eserin tamamında kullanılan nitelikler ele alındı için eserin bir bölümünde olan veya tamamında görülmeyen nitelikler belirlenmemiştir. Örneğin 14 numaralı denklik ölçütü (söz sanatları) her cümlede olmadığı için eserin tamamında bu denklik ölçütünün olmayabileceği öngörülmüştür.

nesir formunu şiire yaklaştırmış ve birtakım şiirsel öğelerin nesirde kullanılmasını sağlamıştır. Fakat eserdeki bu kullanımlar bazı durumlarda “şiiri aşan özellikler” olarak ifade edilebilecek bir özelliği de oluşturmuştur. Çünkü en az 14 denklik ölçütünün olduğu kelime veya söz grubunun yapı içerisinde aynı yerde aynı denklik ölçütü ile kullanılması iki kelime, söz grubu cümleyi birbirinden ayrılmayacak şekilde bir araya getirerek cümlelerin estetik biçimde kullanılmasını sağlamıştır. Denklik ölçütleri ve simetrik cümlelerin kullanılması klasik Türk şiirindeki beyit formunu hatırlatmaktadır. Esasında bu durum *Sinan Paşa*’nın sanat özelliğinden kaynaklanır. *Sinan Paşa*’ya göre şiir ve nesir farkı yoktur. Bu konuda *Sinan Paşa, Tazarru’-nâme*’de “Şehun-ı dil şiirden olur dūr / Nesri manzûm nazmı olur mensûr⁵ (Tulum 2001: 66)” diyerek, şiir ile nesir arasında fark gözetmediğini söyler. İkili cümlelerde birbirinin izdüşümü biçiminde alt alta gelen kelimeler, söz grupları, ekler aynı söyleyiş biçimi ve aynı hece sayısı ile telaffuz edilmekte böylece şiirdeki ölçüyü hatırlatan kullanımlar ortaya çıkmaktadır (13 numaralı özellik). Yapıları aynı cümlelerde, cümle öğelerinin aynı zamanda seciyi taşıyan fasılaları oluşturması ölçü, ritim ile birlikte ahengi oluşturmaktadır. Bu ahengi ve ritmi destekleyen en önemli unsurlardan bir tanesi kelime kökenlerinin ve hece sayılarının eşit olmasıdır. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler de ahengi destekleyen kısımları oluşturmaktadır. Ahengi destekleyen bir diğer önemli unsur ise secidir. *Tazarru’-nâme*’de seciler belli bir düzen içerisinde verilmiştir. Nesir cümlelerinde sadece cümlelerin sonunda değil, ortada; bazen de cümlelerin başında, ortasında ve sonunda seciler yer almaktadır. Nasıl ki iki eşit parçaya bölünebilecek aruz kalıplarıyla yazılan musammat şiirde iç kafiyeler şiirdeki ahengi daha da artırır. Dörtlükler haline getirilip okunan bu kısımlar diğer şiirlere göre daha ahenkli ve

⁵ Sinan Paşa üslubunu belirleyen özelliklerden bir tanesi de şiir ve nesir farkının ortadan kalkmasıdır. Özellikle nesir kısımların, şiir araçlarının aktarılmasıyla şiirsel özelliklerle ortaya konması bu fikrimizi desteklemektedir. *Tazarru’-nâme*, manzûm-mensûr karışık bir metindir. Eserde 2193 beyit tutan 119 manzum parça bulunmaktadır. Bu kısımlar 1 beyitten 175 beyte kadar değişen uzunluklardadır. Hızır Bey’e ait bir Farsça gazel dışındaki manzum parçaların hepsi mesnevî şeklidir ve “beyt, ebyât, temsil-i münâsib, mesnevî” gibi başlıklarla verilmektedir (Karagözlü 2014). Yalçınkaya’nın (2007: 549) Fuzûlî için söylediği “Fuzûlî Türkçe Dîvân’ının ön sözünü ikili paralelliklerle adeta bir mesnevi gibi kurmuştur... Bu ön söz sadece şiirden bahsetmez şiirin nasıl olması gerektiğini diliyle de kurar.” hükmü *Tazarru’-nâme* için daha çok uygundur. Sanatsal özelliklerin eserin tamamında görülmesi, eseri büyük bir mesneviye benzetmektedir.

sanatkarene bir biçimde yazılmıştır. Nesir cümlelerinde başta ve ortadaki seciler hece sayılarının aynı olduğu kelime ve söz gruplarıyla birlikte kullanıldığında ahenk ve ritmi daha da yoğunlaştırır. Secilerin bu tür kullanımında sadece ahenkli, ritimli bir şiir okuma izlenimi verilmez aynı zamanda cümlelerin akıcı bir şekilde okunması da sağlanır. Şiirde “akıcı/akıcılık” terimi klasik Türk edebiyatında selis kavramıyla karşılanır. Bu terim hakkında Âşık Çelebi'nin Meşâirü'ş-şuarası'nda (Kılıç 2010: 448), Bidârî adlı şairden şu örnek verilmiştir:

Göz göz etdim cism-i zârı nâvek-i **dıldârdan**
Ser-be-ser çeşm oldum ammâ doymadım **dîdârdan**

Bu beyitte göz göz etmek deyimindeki tekrarlar, gözle aynı manaya gelen çeşm ve dîdâr kelimelerinin art arda sıralanması, ilk mısraın göz göz, ikinci mısraın ser-be-ser gibi kelime tekrarlarıyla başlamasından ötürü Çelebi, bu beyti selis kavramıyla nitelendirmiştir (Mâcî 2005: 6).

Neylerem ol virdi ki derd ü 'ışkı yok;
neylerem ol zikri ki **sûz u şevki yok**, (Tulum 2001: 107)

Gâh niçe bî-devletlere devlet virürsin;
gâh niçe sâhib-devletlere zillet virürsin. (Tulum 2001: 130)

*Tazarru'-nâme'*de simetrik kullanımlar sayesinde aynı söz grubunun aynı yerde aynı estetik ölçüt ile kullanılması selis ifadeyi oluşturmuştur. Örneklerdeki kelimelerin hece sayılarının eşit olması ve cümlelerin secili kullanılmaları akıcılığı sağlamaktadır. Bunlara cümlelerde kullanılan söz sanatları, özellikle cinas, iştikak, aks ve aliterasyon sanatları eklendiğinde sesin en yoğun biçimde kullanıldığı görülmektedir. Bu sanatlarla birlikte benzer yazım ve aynı sese sahip kelimelerin kullanımı nesir cümlelerindeki sesin hissedilir/duyulabilir/algılanabilir olmasını sağlamıştır. Bu durum da şiirsel bir özellik olan sesin kullanımı ile ilgilidir⁶. Bu kullanımlarda söz simetrisi, ses denkliklerini destekleyen, yönlendiren, sınırlandıran bir görevdedir:

Kadîmdür ki ukûl-i **mütekaddimîn** ü müte'ahhirîn
dâyire-i **kıdemine kadem** basamaz
Hakîmdür ki **hukemâ-yı** evvelîn ü âhurîn **hikmeti**
ma'rifetinden dem uramaz (Tulum 2001: 32)

⁶ Türk şiirinde ses hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz: Kortantamer, Tunca (1993), Eski Türk Edebiyatı Makaleler I, Ankara: Akçağ Yayınları, 273-336.

koyu yazılan yerlerde iştikak sanatı ile yapılan ses tekrarları gösterilmiştir. Örnekte öncelenen esmadaki seslerin cümle boyunca sürdürüldüğü görülmektedir. Bu kelimelerdeki (k-d-m) (h-k-m) seslerinin ve (â-î) uzun ünlülerinin yanında, secilerin oluşturduğu ses (kadîm, hakîm-müte'ah-hirîn, âhırîn), aynı kelimelerin ve eklerin tekrarları (ki, ü, -a, -maz, -ı,-yı) cümledeki sesin belirgin olmasını sağlamıştır. Esmadaki sesin cümle boyunca sürdürülmesi, "zikir ve dua" üslubunun ses düzeyindeki uzantıları olarak düşünülebilir. Yukarıda sayılan simetri ölçütlerinin oluşturduğu sanatsal kullanımlar ile (kelimelerin, söz gruplarının, cümlelerin, eklerin ... denk kullanımları) nesir cümlelerinin şiirsel özelliği ortaya çıkmış olur. Özellikle eserdeki kısa nesir cümlelerinde estetik kullanımlar çok daha belirgin olabilmektedir:

Sen ol **Meliksin** ki **milketüne** azil yok

Sen ol **Azizsin** ki **izzetüne** zül yok (Tulum 2001: 46)

Örneğinde simetrik ölçütlerin hepsine uygun kullanımın yanında kelimelerin tekrarı ile ve iştikak sanatı ile ses denklikleri de meydana gelmiştir. *Tazarru'-nâme'*de aynı kelime veya söz grubunun aynı denklik ölçütü ile aynı yerde kullanılması sesin yoğunlaşmasını, ritmi ve akıcılığı ön plana çıkarmıştır. Eşit hece sayısı ile kullanılan kelimelerdeki ritmin iştikak sanatı ile desteklenmesi ve secilerle bu ritme eklenen ahenk nesir cümlelerindeki şiirsel söyleyişi oluşturmuştur diyebiliriz. Alıntılanan nesir cümleleri bu haliyle klasik Türk şiirindeki beyte çok benzemektedir. Şiir olmadığı halde eserin bütününde sesin bu şekilde kullanıldığı bir başka esere, en azından şu anki bilgilerimize göre, rastlamak mümkün değildir.

Bütün bunların ötesinde eserdeki simetrisinin eserin bir bölümünde değil, tamamında görülmesi estetik ölçütlerin de kitabın tamamına yayılacak biçimde oluşmasını sağlamıştır. Sadece simetrik kullanılan yapıların kendi içlerinde değil, arka arkaya bu cümlelerle oluşturulmuş daha büyük yapıların da sanatsal ölçütlerle kullanılması yatay eksenindeki denklikleri, dikey eksene taşımış böylece sanatsal ifade yolları eserin tamamında kendini göstermiştir. Ayrıca cümlelerden daha büyük yapılardan eklere kadar olan simetrik kullanımlar sanatsal ifade yollarının eserin en uç noktalarına kadar yayılmasına olanak sağlamıştır.

Bir yüzdür ki açılsa güle benzer

Bir dildür ki söylese bülbüle benzer (Tulum 2001: 52)

alıntısında da buraya kadar anlatmaya çalıştığımız simetri ölçütleriyle nesir cümlelerinin söz, ses ve anlam bakımından uyumlu ve dengeli kullanımını görülmektedir. Bu örneğin alıntılandığı yerdeki cümlelerin aynı söyleyiş biçimiyle devam ettirilmesi neticesinde sanatsal ölçütleri taşıyan cümlelerin arka arkaya söylenmesiyle estetik ifade kullanımı metin boyunca sürdürülmüştür. Böylelikle *Tazarru'-nâme'*de sanatsal ifade eserin belli bölüm veya bölümlerinde yoğunlaşmamış, eserin tamamına yayılmıştır:

Bir şeker düzülmiş ki, mey-fürûş ola
 Bir mey dürmiş ki, şeker nûş ola.
 Bir kad durur ki, serv-i revândur;
 Bir peyker durur ki, hemin cân u revândur
 Bir yüzdür ki açılsa güle benzer
 Bir dildür ki söylese bülbüle benzer
 Bir diştür ki, dürr-i hoş-âba dönmiş
 Bir tutaktur ki, la'l-i nâba dönmiş
 Bir çeşimdür ki, abhere benzer
 Bir zülüftür ki anbere benzer (Tulum 2001: 51-52)

*Tazarru'-nâme'*deki nesir cümlelerinin yine eserdeki bir beyitle karşılaştırmanın nesir cümlelerindeki şiirselliği anlamak bakımından yararlı olacağını düşünüyoruz:

“İşktur gam mâyesin sevdâ iden
 ‘İşktur vîrânededen gavgâ iden
 ‘İşktur gavnâs-ı deryâ-yı vücûd
 ‘İşktur mellâh-ı fülk-i bahr-i cûd
 ‘İşktur âyîne-i gîtî-nümâ
 ‘İşk üsturlâb-ı esrâr-ı Hudâ” (Tulum 2001: 197).

Alıntılanan bölüm Ebyat başlığı altında eserde verilmiş, mesnevi nazım biçimiyle remel bahrinin fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün vezni ile yazılmıştır.

Eserden alıntılanan nesir cümlelerini de alt alta yazdığımızda bu cümlelerdeki şiirsel öğelerin fark edilmesi kolaylaşacaktır:

1	2	3
İşktur	nebâtâtı	bitüren;
‘İşktur	çiçekleri	getüren
‘İşktur	bülbülleri	ırladan;
‘İşktur	dôlâbları	iñleden.

Nesir kısmından alınan bu örneklerde cümlelerin hepsi dokuzar heceden oluşmaktadır.

Beyitte sevdâ iden/ gavgâ iden fiilimsi grubunda iden redif olarak kullanılmış, sevdâ ve gavgâ kelimelerinde â sesi ile (kafiye-i mücerrede) kafiye sağlanmışır Nesir kısmında ise -an sıfat-fiil ekleri şiirdeki redifin karşılığı gibi görülmektedir. *bitür-* / *getür-*; *inlet-* / *ırlat-* kelimelerindeki secilerde ses birliklerini sağlamaktadır. Fakat bu ahenk ve ritim özellikleri şiirdekenden farklıdır. Beyitlerde birinci kelimelerde med (ışk), kapalı hece için, izafet kesrelerinde (deryâ-yı/ esrâr-ı) imâleler kullanılmışır. Özellikle imaleler kelimelerin telaffuzunu ağırlaştırarak, kelimelerin doğal bir biçimde okunuşunu zorlaştırmıştır. Nesir cümleleri ise nesirdeki kelimelerin her biri iz düşümü olduğu diğer cümledeki kelimelerle aynı hece, aynı ek ve aynı ses birliğine sahip olduğundan ritim, ahenk ve ses, bakımından kelimelerin okunması kolay ve akıcıdır. Ses, söz, anlam birliği bulunan ve aynı söyleyiş özelliği olan kelimelerin aynı sırada telaffuz edilmesi bu akıcılığı sağlamıştır. Bu açıklamalar bazı araştırmacıların, *Tazarru'-nâme'*de şiiri aşan tasarruflar bulunduğu düşüncesinin⁷, eserde bulunan söz simetrisinden kaynaklandığını göstermektedir.

Buraya kadar örnekleriyle anlatmaya çalışığımız nesir cümlelerinin sanatsal yönden kullanımı, sadece *Tazarru'-nâme'*ye ait bir özellik değildir. Bu özellikler aynı zamanda estetik nesrin de ölçütleridir. Klasik Türk edebiyatında estetik üslupla yazılan diğer eserlerde de bahsedilen bu özelliklerin birçoğunu görmek mümkündür. Tezkire ve divan ön sözleri yazar ve şairlerin sanatları hakkındaki görüşlerin sunulduğu yerlerdir. Ayrıca yazar ve şairler bu bilgileri verirken aynı yerde estetik bir dil kullanarak sanatlı yazmaya özen gösterirler. Bu bölümler bir çeşit, sanatçı kimliklerinin uygulandıkları alandır. Bu yüzden nesir cümlelerinde şiirsel öğelerin en çok görüldüğü yerlerden birisi de tezkire ve divan ön sözleridir. Fakat Türk edebiyatında estetik öğeler, *Tazarru'-nâme'*deki kadar usta ve eserin tamamını kapsayacak bir biçimde başka hiçbir eserde kullanılmamıştır. *Sinan Paşa* üslubu olarak ifade edilen ve taklit edilmesine rağmen geçilemeyen üslup özelliği eserdeki simetrik yapıların kullanılmasıyla ilgilidir.

⁷ Tazarru'-nâme'nin anlatımı için bazı araştırmacılar “manzum nesir” (Mazıoğlu 1966: 668) (Tulum 2001: 11), bazıları ise “...her kelimeyi bir diğeriyle ses ve anlam bakımından alakalı kurar ki böylesine başarılı kompozisyonlara çoğu kez şiirde bile rastlamak mümkün değildir” (İsen 2004: 219) ifadelerini kullanmışlardır.

SONUÇ:

Sinan Paşa kendine has üslup özelliği olarak nazım ve nesir farkı gözetmeksizin yazar. Manzum mensur karışık yazılan *Tazarru'-nâme'*de klasik Türk edebiyatının en güzel mesnevilerinden olan Hüsn ü Aşk'tan daha fazla mesnevi beyti bulunmaktadır. Eserde manzum bölümlerin bulunmasının yanında mensur kısımlar da şiire benzetilmeye, şiir biçiminde yazılmaya çalışılmıştır. Şiir her hangi bir dilde anlatılmak istenenin sanatsal olarak ifade edildiği bir türdür. *Tazarru'-nâme'*de şiir araçları kullanılarak şiire ait özellikler, nesir cümlelerine aktarılmıştır. Eserde kullanılan ikili cümleler şiir araçlarının eserde var olmasını sağlayan estetik unsurlardan biridir. Bu cümleler vasıtasıyla 14 denklik ölçütünün kullanılması nesir bölümlerinin şiirsel bir üslupla ifade edilmesini sağlamıştır. Bu, *Tazarru'-nâme'*yi diğer mensur eserlerden ayıran özelliklerin başında gelmektedir.

Bu özelliğin bir başka yönü ise eserin beğenilmesinde rol oynamasıdır. Birbiriyle uyumlu ve dengeli biçimde kullanılan iki yapının secilerle bir araya getirilmesi ve denklik ölçütlerinin kullanılması sonucunda cümlelerde, kelimelerin, söz gruplarının, kelimelerin hece sayılarının eşit olması ritmi ortaya çıkarmıştır. Bu ritmi destekleyen ve ahengi sağlayan seciler şiirdeki kafiye ve redifin görevini görmektedir. Secilerin sadece sonda değil, bazı cümlelerde başta, ortada ve sonda kullanımı ahenk ve ritmi güçlendirmiş, nesir cümlelerinin şiir biçiminde okunmasına olanak sağlamıştır. Böylelikle nesirde, şiirdeki vezni andıran kullanımlar ortaya çıkmıştır. *Tazarru'-nâme'*nin simetrik yapısındaki denklikler sadece ses ve ahengin nesir cümlelerine aktarılmasını sağlamamış aynı zamanda akıcılığa da zemin hazırlamıştır. Akıcılığın ortaya çıkmasını sağlayan en önemli sebeplerden bir tanesi aynı yapı, hece sayısı ve söyleyişteki kelime ve söz gruplarının ilk cümlede nerede kullanılıyorsa ikinci cümlede de aynı yerde olmasıdır. *Sinan Paşa'yı* diğer nasirlerden ayıran yönü de bu akıcılıktır. Maziöğlü (1966: 668) bu durum için "*Sinân Paşa'nın* elinde bu süslü nesir fevkalâde ahenkli, tabîi ve kıvrak bir hâl almıştır. Bu musanna nesir üslûbu divan edebiyatında asırlarca taklit edilmiş, fakat gittikçe külfetli, sun'î anlaşılmaz bir hâl almış; *Tazarru'ât* ise, bu nesir üslûbunun bir şâheseri olarak tek kalmıştır." der. Aynı zamanda nesir cümlelerinin ikili kullanımı onu beyte yaklaştırmış, kafiye ve redifi andıran seciler, eserin tamamını büyük bir mesneviye benzetmiştir.

*Tazarru'-nâme'*de sanatsal söyleyiş cümlelerden eklere kadar uzanmaktadır. Bunun sonucu olarak eserin dokusundaki sanatsal kullanım en uç noktalara kadar uzanmıştır. Bunun yanında aynı estetik ölçüt ile oluşturulan cümlelerin metinde art arda kullanılması cümleden daha büyük yapıların da estetik biçimde ifade edilmesini sağlamıştır. Bu söyleyiş biçimi eserin belli bölüm/lerinde değil eserin tamamında görülmektedir. *Tazarru'-nâme* ses, söz ve anlam ilişkisinin son derece sağlam, uyumlu ve eserin bütününe yayılacak bir biçimde kullanılmasıyla diğer mensur eserlerden ayrı bir yerde durmaktadır. XV. yy.da yazılmasına ve taklit edilmesine rağmen bu ölçüde bir başka eserin olmaması onun, “edebiyatımızda çağını aşan belki de erken açmış çiçekler olarak tanımlanmasını gerektirir (İsen 2004: 219).”

Kaynakça:

- Akay, Hasan (1998), *Cenab Şehabeddin'in Şiirleri Üzerine Stilistik Bir Araştırma*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Aksan, Doğan (1993), *Türkçenin Gücü*, 3. basım, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- İsen, Mustafa (2004), *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, Nesir (Erken Dönem)*, (C.5.), Ankara: AKM Yayınları.
- Karagözlü, Volkan (2014), [http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com / index.php?sayfa=detay&detay=1583](http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1583) (08.08.2016)
- , (2015), *Stilistik Açından Tazarru'nâme'de Söz Simetrisi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi: Ankara.
- , (2016), “Tazarru'nâme'nin Söz Düzeni -I-”, *DEV Dergisi*, 16, 177-194.
- Kılıç, Filiz (2010), *Âşık Çelebi, Meşâî'ri'ş-Şu'arâ, İnceleme Metin*, C.I. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.
- Kortantamer, Tunca (1993), *Eski Türk Edebiyatı Makaleler I*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Macit, Muhsin (2004), *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Ankara: Kapı Yayınları.
- Mazıoğlu, Hasibe (1966), “Sinan Paşa”, *İslâm Ansiklopedisi*, (C. 10), İstanbul: MEB Yayınları.
- Tulum, Mertol (2001), *Tazarru'-nâme*, Ankara: MEB Yayınları.
- Tunalı, İsmail (2012), *Estetik*, 14. baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yalçınkaya, Şerife (2007), “Klasik Nesirde Türkçe Paralelliği Üzerine”, *Tunca Kortantamer İçin*, 527-549.